

PATRICK MODIANO

NOBEL
2014

*Chevreusen
vuodet*

Suomentanut Lotta Toivanen

WSOY

Patrick Modiano

CHEVREUSEN VUODET

Suomentanut Lotta Toivanen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

F I L I

KIRJALLISUUDEN VIENTIKESKUS FILI
ON TUKENUT TÄMÄN KIRJAN SUOMENTAMISTA.

RANSKANKIELINEN ALKUTEOS
CHEVREUSE

Sitaatti Rilken runosta Requierm auf den Tod eines Knaben
on suomennettu kirjailijan käyttämästä Roger Munierin
ranskannoksesta Requierm sur la mort d'un enfant.

© ÉDITIONS GALLIMARD, PARIS, 2021
SUOMENNOKSEN © LOTTA TOIVANEN JA WSOY 2024

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-49300-7

PAINETTU EU:SSA

Dominiquelle

Niin paljon nimiä olen mieleeni painanut,
koiran, lehmän, norsun,
ja niin pitkään ne jo kaukaa tunnistanut,
seeprankin – voi, mitä varten?

RAINER MARIA RILKE

BOSMANS MUISTI, että keskusteluissa oli toistunut tietty nimi, Chevreuse, ja että radiossa oli sinä syksynä usein soitettu kappaletta, jonka lauloi muuan Serge Latour. Bosmans oli kuullut laulun istuessaan eräänä iltana tyhjässä pienessä vietnamilaisravintolassa seurassaan nainen, jota kutsuttiin nimellä Tête de mort eli Kivikasvo.

Douce dame

Je rêve souvent de vous...

Ihana nainen, unelmoin teistä usein... Sinä iltana Kivikasvo oli ummistanut silmänsä ja kuunnellut laulajan ääntä ja laulun sanoja ilmeisen liikuttuneena. Ravintola, jonka baaritiskillä radio pauhasi aina, sijaitsi Maubertin aukion ja Seinen välisellä kadulla.

Bosmansin mieleen nousi toisia sanoja, toisia kasvoja ja runojakin, joita hän oli tuohon aikaan lukenut – sellainen runosäkeiden ryöppy, ettei hän kyennyt kirjaamaan sitä kaikkea muistiin:

»Kastanjanruskea hiuskiehkura... Boulevard de la Chapelle, kaunis Montmartre ja Auteuil...»

Auteuil. Siinä nimessä oli hänen korviinsa kumma kaiku. Auteuil. Mutta miten järjestää kaikki yli viidenkymmenen vuoden takaiset signaalit ja morsetetut viestit ja löytää niiden punainen lanka?

Hän kirjasi ajatuksiaan sitä mukaa kuin niitä juolahti mieleen. Yleensä aamulla ja illansuussa. Hänelle riittivät detaljit, seikat, joita muut olisivat pitäneet vähäpätöisinä. Sitä ne olivat: sivuseikkoja. Sana »ajatus» ei sopinut kuvaukseksi. Se oli liian juhlallinen. Hänen sininen vihkonsa täyttyi vähitellen seikoista, jotka ensi silmäyksellä eivät liittyneet toisiinsa mitenkään ja lyhykäisyydessään olivat olleet mahdolliselle lukijalle käsittämättömiä.

Mitä enemmän näennäisen irrallisia huomioita valkoisille sivuille kertyi, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä jatkossa olisi – niin hän uskoi – ottaa asioista selvää. Eikä detaljien näennäisen vähäpätöisyyden saanut antaa lannistaa.

Filosofianopettaja oli aikoinaan paljastanut hänelle, että elämän eri vaiheet – lapsuus, nuoruus, aikuisuus, vanhuus – olivat yhtä kuolemaa kuoleman perään. Sama päti muistonpirstaleisiin, joita hän kiireesti koetti kirjata talteen: erään elämänvaiheensa muistikuvia, joiden näki vilisevän ohitse ja painuvan lopullisesti unohduksiin.

CHEVREUSE. Nimi saattaisi vetää puoleensa muita nimiä, kuin magneetti. Bosmans toisteli hiljaa: »Chevreuse». Jospa hänellä oli käsissään lanka, josta vetämällä saisi luokseen koko kerän? Mutta miksi Chevreuse? Oli toki Chevreusen herttuatar, joka esiintyi Retzin kardinaalin muistelmissa; tuo valkokantinen raamattupaperille painettu kirja oli pitkään ollut hänen lempilukemistoaan. Eräänä kaukaisena tammikuun sunnuntaina poistuesaan täpötäydestä Normandian-junasta hän oli unohtanut kirjan junanpenkille ja tiennyt, ettei ikinä toipuisi menetyksestä. Seuraavana aamuna hän oli mennyt Saint-Lazaren asemalle, hortoillut aulahallissa ja kauppakäytävillä ja lopulta löytänyt tiensä löytötavaratoimistoon. Palvelutiskin mies oli oitis ojentanut hänelle Retzin kardinaalin muistelmat koskemattomana, punainen kirjanmerkki-

kin oli tallella samassa kohdassa, johon lukeminen oli junassa edellispäivänä jäänyt.

Hän oli lähtenyt rautatieasemalta ja sujauttanut kirjan takintaskuun, koska pelkäsi kadottavansa sen uudelleen. Oli aurinkoinen tammikuun aamu. Maapallo pyöri yhä ja ohikulkijat kävelivät tyyneästi hänen ympärillään – muistikuvissa ainakin. Trinité-kirkon ohitettuaan hän saapui »ensimmäiseen nousuun», kuten hän aluetta nimitti. Siitä saattoi jatkaa tavanomaista reittiä kohti Pigallea ja Montmartrea.

*

Serge Latour, *Ihana nainen* -kappaleen laulaja, oli eräänä iltapäivänä tullut häntä vastaan yhdellä senaikaisista Montmartren kaduista. Kohtaaminen – vain muutama sekunti – oli ollut Bosmanin elämässä niin vähäpätöinen yksityiskohta, että hän ihmetteli miten se ylipäättään oli jäänyt hänen mieleensä.

Miksi ihmeessä Serge Latour? Laulaja ei ollut puhutellut häntä, ja mitäpä hänkään olisi osannut sanoa? Että muuan ystävätär, Kivikasvo, tapasi hyräillä laulua *Ihana nainen*? Ja kysyä laulun nimestä: oliko Latour kenties saanut vaikutteita

keskiajalla eläneeltä runoilijalta ja muusikolta Guillaume de Machaut’lta? Polydor oli julkaissut kolme Serge Latourin singleä yhden ainoan vuoden aikana. Bosmans ei tiennyt, mitä miehelle oli sen jälkeen tapahtunut. Pian lyhyen kohtaamisen jälkeen joku Montmartrella oli ollut tietävinään, että Serge Latour »matkusteli Marokossa, Espanjassa ja Ibizaalla», kuten monet siihen aikaan tekivät. Puheensorinan keskellä kuultu lausahdus oli jäänyt ilmaan leijumaan, ja tänään viisikymmentä vuotta myöhemmin Bosmans kuuli sen korvissaan yhtä selvästi kuin sinä iltana, ikuisesti nimettömäksi jäävän puhujan sanomana. Niin, mitä Serge Latourille oli mahtanut tapahtua? Entä merkilliselle ystävättärelle, joka kulki nimellä Kivikasvo? Noiden ihmisten ajattelevinen herkisti hänet entistä enemmän ajan tomulle – tai pikemminkin tuoksulle.

CHEVREUSESTA LÄHDETTÄESSÄ tultiin heti tienmutkaan, sitten puiden reunustamalle kapealle maantielle. Vielä muutama kilometri niin saavuttiin kylään ja rautatien varteen. Junia kuitenkin kulki hyvin harvoin. Yksi viideltä aamulla, sitä sanottiin ruusujunaksi, koska se kuljetti kukkia seudun taimitarhoilta Pariisiin, toinen täsmälleen kello 21.15. Pieni asemarakennus näytti hylätyltä. Aseman edestä oikealta lähti jyrkästi viettävä kujanne, jonka vieressä oli joutomaata ja jota pitkin pääsi kadulle nimeltä rue du Docteur-Kurzenne. Talo oli hiukan edempänä, kadun vasemmalla puolella.

Sodanaikaisen kartan etäisyydet eivät vastanneet Bosmansin muistikuvia. Niissä Chevreusesta ei ollut yhtä pitkä matka rue du Docteur-Kurzennelle kuin kartalla. Talon takana oli kolme

hedelmäpuuaidannetta. Puutarhan perältä, muurissa olevasta ruostuneesta rautaportista, pääsi niitylle ja edelleen tiluksille, joiden sanottiin olevan muutaman kilometrin päässä sijaitsevan Mauvièresin linnan maita. Bosmans oli usein kulkenut metsäpolkuja melko kauas, ei kuitenkaan ikinä linnalle asti.

Se, että sota-ajan kartta erosi hänen muistikuvistaan, lienee johtunut siitä, että hän oli käynyt seudulla useasti eri elämänvaiheissa ja aika oli lopulta kutistanut etäisyydet. Kuuleman mukaan talossa oli aikoinaan asunut Mauvièresin linnan riistanvartija. Siksi talo oli aina ollut Bosmansille ikään kuin raja-asema: rue du Docteur-Kurzenne oli linnan tilusten tai oikeastaan metsien, lampien ja puistojen muodostaman Chevreuse-nimisen ruhtinaskunnan raja. Bosmans koetti hahmotella omaa sota-ajan karttaansa, mutta siihen jäi tyhjiä kohtia, aukkoja, kyliä ja pikkuteitä joita ei enää ollut. Ajoreitit palasivat hänen mieleensä hiljalleen. Erityisesti yhden hän muisti aika tarkastikin, reitin jonka lähtöpiste oli huoneisto Porte d'Auteuil'n liepeillä. Huoneistoon kokoontui väkeä illansuussa, usein myös yöllä. Vakituisesti siellä asuivat nelikymppinen mies, pieni poika, joka

oli kaiketi tämän poika, sekä nuori lastenhoitaja. Hoitajatar ja lapsi nukkuivat makuuhuoneessa huoneiston perällä.

Viitisentoista vuotta myöhemmin Bosmans oli ollut tunnistavinaan miehen vanhentuneena, istumassa yksin Wimpy-baarin ikkunapöydässä Champs-Élysées'llä. Hän oli mennyt baariin ja istuutunut miehen viereen niin kuin itsepalvelupaikoissa on tapana tehdä. Hän olisi halunnut ruveta juttusille, mutta silloin iski äkillinen muistikatkos: nimi oli unohtunut. Miehellä olisi sitä paitsi voinut olla kiusallista, jos Bosmans olisi ottanut puheeksi Auteuil'n-asunnon ja siellä olleet ihmiset. Entä pikkupoika, mitä hänelle oli tapahtunut? Ja sille nuorelle naiselle, Kimille? Sinä iltana Wimpy-baarissa Bosmansin huomio oli kiinnittynyt yhteen detaljiin: miehellä oli iso rannekello ja siinä monta kellotaulua, joita Bosmans jäi tuijottamaan. Mies huomasi tuijotuksen, painoi nappia kellon alareunassa ja käynnisti vaimean pirinän, varmaan herätyksen. Mies hymyili hänelle, ja hymy, kello ja pirinä kirvoittivat hänessä muiston lapsuudesta.

»Koska menneisyyttä ei voisi elää uudelleen eikä oikaista, paras tapa tehdä haamut lopullisesti harmittomiksi ja pitää ne loitolla olisi muuntaa ne romaanihenkilöiksi.»

Parikymppistä Jean Bosmansia ympäröivät toisaalta hämärät lapsuusmuistot, toisaalta liiankin läsnäolevat ja uhkaavat 1960-luvulla eletävän nykyhetken hahmot. Lapsuuden seutu, kaunis Chevreusen laakso Pariisiin lähettyvillä, ei tuo turvaa, eivät ystäväkään. Vapautensa Jean saavuttaa lopulta kirjoittamalla, imeyttämällä vaikeat vaiheet kirjoituspaperiin kuin musteen.

»*Chevreusen vuosissa* nobelisti **Patrick Modiano** seurailee muistin polkuja ja kuvaa elämän virtaamista, muistia ja unohdusta.

Lukija saa suurta nautintoa Modianon ominaistyylistä, joka soljuu näennäisen yksinkertaisena mutta tarkkaan harkittuna ja kaiken aikaa hyvin, hyvin hallittuna. Puhdasta onnea.»

— LITTÉRATURE ET CULTURE

Päällyksen kuvat Trevor Payne / Arcangel Images ja iStock

Päällys Martti Ruokonen

	9 789510 493007	
www.wsoy.fi	84.2	ISBN 978-951-0-49300-7